

Aan: provincie Gelderland.
Verstuurd aan: post@gelderland.nl
Betreft: Zienswijze op ontwerpbesluit ontheffing
Wnb Bloemenbuurt Didam
Zaaknummer 2020-000454

Van: Jaap Langenbach
Willemstraat 38, 3511 RK Utrecht
06 – 3849 7474
jaaplängenbach@ziggo.nl

Utrecht, 21 augustus 2020

Geachte,

Gezien het ontwerpbesluit ontheffing Wnb voor het sloop-, renovatie- en nieuwbouwproject Bloemenbuurt in Didam wil ik u graag mijn bezwaren kenbaar maken bij de gekozen aanpak voor de “verzachting” van het lot van 84 broedpaartjes gierzwaluw.

84 broedplaatsen en 1 : 5

Het grote aantal te plaatsen permanente en tijdelijke nestplaatsen is het gevolg van de aanwezigheid van niet minder dan 84 broedplaatsen, een ‘mitigatiefactor’ van 1:5 en een stapeling van tijdelijke en permanente mitigerende kunstnesten.

De factor 1:5 wordt in het nieuwe kennisdocument gierzwaluw (volkomen terecht) niet meer gehanteerd. Niet de kwantiteit bepaalt de waarde en het goed functioneren van de mitigatie maar de kwaliteit van de voorzieningen. Ondeugdelijke nestkasten op foute plaatsen raken niet bezet, ook niet als het er veel zijn.

Uit de summiere beschrijving van de onderzoeksmethode in de drie deelplannen van Econsultancy wordt niet duidelijk welke criteria worden gehanteerd voor het aanmerken van een locatie als broedplaats. Er is sprake van broedende vrouwtjes op het nest die het langsgieren beantwoorden en “bovendien zijn er invliegende vogels waar te nemen”, hetgeen suggereert dat er ook andere indicaties dan invliegende vogels (of alleen de schreeuwende vrouwtjes?) voor een broedplaats worden gehanteerd.

In de projectplannen wordt ook gesproken over mogelijke dubbeltellingen maar er worden geen aantallen genoemd. Betekent dit dat de exacte invlieglocaties niet zijn genoteerd om te kunnen beoordelen of het gaat om verschillende broedplaatsen? Verder is het goed mogelijk en zelfs waarschijnlijk, dat er invliegers op locaties zijn gemist. De kans daarop wordt niet aangegeven.

Het getal van 84 broedplaatsen als uitgangspunt voor de mitigatieomvang behoeft verduidelijking.

Tijdelijke broedplaats is principieel strijdig met het wezen van de gierzwaluw

Tijdelijke broedplaatsen inrichten voor gierzwaluwen wordt inmiddels alom als een ondeugdelijke strategie beoordeeld. Gierzwaluwen zijn zeer nestplaatstrouw. Elk paar komt elk jaar terug naar dezelfde broedplaats. Er zijn broedplaatsen bekend die al vele eeuwen achtereen gebruikt worden. Als een oudervogel niet terugkeert uit het overwinteringsgebied vindt de overblijvende snel een nieuwe partner. Komen ze beiden niet terug dan wordt de plek vrij snel door niet-broeders of dakloos geraakten in gebruik genomen.

Broedplaatsverlies is bijzonder stressvol, het kost ze 1-3 jaar om een nieuwe plek te vinden, te bezetten en weer tot broeden te komen en betekent dus veelal einde voortplanting omdat de levensduur maar 6 jaar is. Dat zijn de redenen waarom de nesten jaarrond beschermd zijn. Inrichten van tijdelijke broedplaatsen is bewust gierzwaluw pesten. Voor het onklaar maken van tijdelijke broedplaatsen is overigens in principe (nesten zijn jaarrond beschermd) wederom een ontheffing Wnb nodig (maar jurisprudentie is mij nog niet bekend).

Zonder sloop/renovatie geen bezetting van nieuwe voorzieningen

De broedplaatstrouw betekent ook dat gierzwaluwen niet naar een andere nestplek zullen omzien zolang de vertrouwde plek beschikbaar is. Het installeren van (tijdelijke) gierzwaluwtilen (april '20) zal dus niet tot bezetting leiden door broedparen die pas eind april/begin mei '21 voor een dichte/verdwenen deur komen.

Het toepassen van lokgeluiden bij de tillen zal zeer waarschijnlijk nauwelijks of niet bijdragen aan bezetting. Misschien in het eerste of tweede jaar een enkel paartje dat er slaapt maar nog niet broedt (elke kudde heeft altijd wel een paar leden met afwijkend gedrag).

In de documenten wordt overigens niets aangegeven over broedplaatsen buiten de drie deelgebieden. Indien die op niet al te grote afstand (binnen ca. een kilometer) aanwezig zijn, zullen deze ook bekend zijn bij de broedvogels en niet-broeders van deelgebieden 1, 2 en 3. Het is te verwachten dat zij na het verdwijnen van broedplaatsen door sloop en renovatie ook buiten de deelgebieden naar nestgelegenheid in die kolonies zullen zoeken.

De tillen van Didam

Het is niet geheel duidelijk welke functie de tillen precies wordt toegedacht. Er is sprake van een 'gewenningsjaar' (vanaf april '20 tot aankomst bij verdwenen nesten in april/mei '21) maar het is natuurlijk een illusie om te verwachten dat gierzwaluwen vooruitlopend op een dichte deur in '21 alvast naar een til zouden gaan verkassen. Het lijkt er op dat aangenomen wordt dat als er gedurende de werkzaamheden, en ook daarna, voldoende aanbod van tijdelijke kasten is (180 in drie tillen), dat die ook benut zullen worden: "door de fasering, waarbij de nieuwbouw telkens geschikt gemaakt wordt voor de gierzwaluw, is er altijd voldoende aanbod aan nestlocaties." Maar aanbod (beschikbaar zijn) impliceert niet benutting, zoals eerder al aangegeven.

Hoeveel paartjes zouden er terecht moeten komen in de tillen? Wat wordt verwacht van het bezettingstempo van de permanente voorzieningen? Uit onzekerheid hierover wordt uiteindelijk in feite gekozen voor drie verschillende, gestapelde opties (tijdelijke tillen en kasten en permanente kasten) om de onzekerheden af te dekken.

De drie tillen zijn erg groot, met veel te veel kasten. We weten uit de praktijk inmiddels dat slechts een zeer klein gedeelte uiteindelijk bezet raakt. Dit heeft onder andere te maken met problemen bij het herkennen van het eigen "huisnummer" waardoor foute invliegacties, burenruzie en hinder ontstaat. Dezelfde verschijnselen kennen we van lange rijen kasten dicht naast elkaar. Op zijn best raken alleen de buitenste twee of vier bezet. Soms, na vele jaren, wat meer.

Al met al is er zeer weinig kans dat de tillen in enige omvang van betekenis een functie als vervangende broedruimtes zullen hebben, ook niet op de langere termijn. Broeders en niet-broeders zullen de voorkeur geven aan de permanente voorzieningen op de gerenoveerde kopgevels en later in de nieuwbouw.

Gierzwaluwtilenpraktijk

Bij de bezettingskansen van gierzwaluwtilen tekent zich in de praktijk al een vrij duidelijke trend af. Er zijn sinds 2012 22 gierzwaluwtilen in gebruik gekomen met totaal 805 nestkasten. In 2019 waren er van de 457 beschikbare nestkasten in zes tillen slechts 13 broedgevallen. Het blijkt dat tillen niet of pas na vele jaren in gebruik worden genomen en dat het aantal bezette kasten per til erg klein blijft. Dat is ook in het buitenland bij veel projecten gebleken, ondanks lokgeluiden en ondanks ontwerpen van mensen die iets van gierzwaluwen weten. Informatie over de huidige tillenpraktijk is te vinden op mijn websitepagina over gierzwaluwtilen:

<http://members.ziggo.nl/jaaplungenbach/Tillen.html> . Het onderzoeksverslag is bijgevoegd.

Tillen ongeschikt maken

In het ontwerpbesluit staat een erg onduidelijke omschrijving van hoe moet worden omgegaan met (bewoonde) tillen (“voorkeur voor geleidelijk ongeschikt maken in de loop der jaren zodra de permanente voorzieningen zijn geaccepteerd”).

Wat betekent geleidelijk ? Steeds meer (ongebruikte) nestingen per til dichtmaken, zoals in de drie projectplannen van Econsultancy wordt omschreven? Maar zelfs met langdurige monitoring is het schier onmogelijk om vast te stellen welke kasten wel of niet bezet zijn. Het gaat hier om nieuwe bezettingen. Er is dan sprake van nieuwe paarvorming, invliegende verkenners, chaotisch vlieggedrag van paniekerige daklozen, tijdelijke bezettingen, slapers (1 of 2) zonder te broeden, gevechten om een kast, mislukte broedpogingen, uitgeworpen eieren door late terugkeerders en te laat gestarte broedsels. Alleen met camerabewaking komt men erachter wat er precies gaande is! Kan de vergunninghouder naar eigen goeddunken bepalen hoe het uit gebruik nemen van tijdelijke voorzieningen gefaseerd wordt?

Wat werkt wel ?

Uit veel projecten is bekend dat kunstnesten het snelst worden betrokken (zelfs in hetzelfde seizoen als waarin de broedplaatsen verloren gingen) als die in de directe nabijheid van de verdwenen nesten worden gesitueerd (binnen een paar meter) en qua type (uiterlijk en invliegroute) veel lijken op de verdwenen nesten.

In de Bloemenbuurt zijn die mogelijkheden volop aanwezig. Kantpannesten op kopgevels zijn het dominante nesttype. De locaties zijn bekend en verhuizing van dakloos geraakte broedpaartjes naar een nestkast kan soepel verlopen als de kasten vlakbij de bekende invliegopeningen geplaatst worden op de kopgevels van gerenoveerde woonblokken. Dit kunnen opbouwkasten zijn, bij voorkeur met een invliegopeningen schuin aan de onderkant omdat kantpannen schuin van onderen worden ingevlogen). Maar beter is het uitsluitend in metselen van onderhoudsvrije neststenen. Dan leren ze dat type kennen en wordt de kans groter dat ook de neststenen in de nieuwbouw gevonden worden. Er is goede kans dat een deel van de nieuwe kasten al in het eerste seizoen 2021 in gebruik worden genomen. Lokgeluiden zijn niet nodig, de vogels zijn al ter plaatse aan het zoeken. De nieuwe mogelijkheden zullen snel bekend raken in de kolonie en ook de broeders in nog te slopen/reoveren panden zullen er gebruik van kunnen maken. Zie bijvoorbeeld het succes van een dergelijke aanpak in Maarssen-Schilderskwartier:

<http://members.ziggo.nl/jaaplängenbach/Maarssen.html#jongen> .

Samenvattend

Tijdelijke voorzieningen voor gierzwaluwen raken niet bezet zolang er nog ‘ traditionele’ broedplaatsen beschikbaar zijn. Dat is in dit plan het geval. De gierzwaluwen zullen niet naar nieuwe mogelijkheden zoeken, de tillen lijken niet op wat ze gewend zijn en zullen niet benut worden. Mogelijk na jaren een klein aantal bezettingen (als er lokgeluiden afgespeeld blijven worden) maar dat aantal zal geen soelaas van enige betekenis bieden voor de sloop van de 84 nesten in ’20 en ’21. Op de kopgevels van gerenoveerde woonblokken en in de nieuwbouw is meer dan voldoende plaats om voldoende permanente broedplaatsen te installeren. Omdat die direct naast de traditionele invliegplaatsen geplaatst kunnen worden is snelle bezetting te voorzien.

Wat te doen ?

Met de uitvoering van het plan is al een begin gemaakt voordat de ontheffing is verleend. Een vreemde gang van zaken die vooral verspilling van enige tienduizenden euro’s voor de drie gierzwaluwtillen betekent. Dat is niet goed voor het draagvlak van dergelijke voorzieningen want buurt en dorp zullen snel vernemen dat het niet heeft gewerkt.

De tillen

Maak er alsnog expliciet een experiment van waarbij duidelijk wordt aangegeven dat de kans op bezetting klein is. De tillen zijn een 'extraatje' en bedoeld om ervaring mee op te doen. Het kansrijke hoofddoel is de migratie naar permanente voorzieningen op kopgevels van gerenoveerde en nieuwbouwwoningen. Stop daarom ook met het afspelen van lokgeluiden bij de tillen.

Monitoring belangrijk voor het bepalen van de waarde van de tijdelijke en permanente voorzieningen. Er is nog veel onbekend over het gedrag van de vogels na broedplaatsverlies. Dit project biedt een goede kans om daar meer over te weten te komen. Schakel de buurtbewoners in, zij weten meer.

De permanente kasten

In het ontwerp besluit staat: "de renovatiewerkzaamheden zullen afgerond zijn ruimschoots voor het begin van het broedseizoen van 2021 voor deelgebied 1 en 3 en voor het begin van het broedseizoen van 2022 voor deelgebied 2". Op de gevels van te renoveren woonblokken in het 3^e en 4^e kwartaal 2020 en in 3^e kwartaal '21 kunnen dus voor half april '21, respectievelijk half april '22 de permanente inbouwstenen en/of opbouwkasten beschikbaar zijn.

De beoogde gelijkmatige verdeling van zes kasten/neststenen per kopgevel sluit niet goed aan bij het sloop- en renovatiepatroon en de behoefte van de dakloos geraakten. Het is van groot belang dat op 15 april 2021 veel broedplaatsen beschikbaar zijn en dat er zoveel mogelijk in gebruik genomen worden. Dus zoveel mogelijk inbouw neststenen in de in '20 gerenoveerde gevels. Er is plaats voor 10-12 stuks per kopgevel. Dat zijn dan de opvangkolonies die ook (een deel van) de latere daklozen door sloop en renovatie zullen kunnen opvangen. Dakloos geraakten (en jonge niet-broeders) zullen de hele buurt afzoeken naar bewoonde nestplaatsen.

Met vriendelijke groet, Jaap Langenbach

Bijlage:

Gierzwaluwtilen 2012-2019. Gierzwaluwenbulletin van GBN 2019-2 p. 9-11

Weblink: https://gierzwaluwbescherming.nl/?page_id=552 .